

Analiza pristopov vzgoje nadarjenih otrok v predšolski dobi

Mojca Jedlovčnik*

Fakulteta za organizacijske študije v Novem mestu, Novi trg 5, 8000 Novo mesto, Slovenija
mjedlovcnik@gmail.com

Povzetek:

Raziskovalno vprašanje (RV): Kako pristopiti k vzgoji nadarjenega otroka v predšolski dobi, da lahko izkoristi vse svoje naravne potenciale?

Namen: Pri raziskavi smo želeli opredeliti primerne vzgojne metode, ki jih lahko uporabljamo pri nadarjenih otrocih v predšolski dobi in dokazati, da klasična oblika kaznovanja v takih primerih ni primerna in učinkovita. Z raziskavo smo želeli spodbuditi vse vzgojitelje in starše nadarjenih otrok, kakšen naj bo njihov pristop do otroka, ki je nadarjen in na kakšen način to nadarjenost spodbujati in je ne zatreti.

Metoda: Kvalitativna metoda: intervju z uporabo pravil v sedmih korakih.

Rezultati: Raziskava pokaže, da nadarjeni otroci v predšolski dobi potrebujejo poseben pristop pri vzgoji in da kaznovanje takega otroka lahko pripelje do zavrtja njegovih sposobnosti.

Organizacija: Raziskava bo vzgojiteljem v pomoč pri vzgoji in delu z nadarjenimi otroki.

Družba: Raziskava staršem in družbi nazorno prikaže težave, s katerimi se lahko srečajo nadarjeni otroci v predšolski dobi v primerih, ko z njimi ne vzpostavijo primernega odnosa.

Originalnost: V raziskavi smo se prvič lotili vprašanja, kako se nadarjen otrok v predšolski dobi odziva na kazen, take raziskave niso pogoste in nihče še ni uporabil take metode in takega vzorca.

Omejitve/nadaljnje raziskovanje: V raziskavi smo se omejili samo na dva primera nadarjenih otrok. V nadaljnji smeri raziskovanja bi bilo smiselno vključiti več primerov in raziskati tudi vidik vzgojiteljev.

Ključne besede: nadarjen otrok, predšolski otrok, vzgojitelj, razvojna psihologija, odnosi.

Tipologija COBISS: 1.04 strokovni članek.

1 Uvod

Zelo pomembno je, da nadarjene otroke odkrijemo že v predšolskem obdobju in da posvetimo dodatno pozornost delu z njimi. Zato je potrebno odgovoriti na vprašanje, kako naj vzgojitelj v vrtcu dela z nadarjenimi otroki in kako neprimerne vzgojne metode zavrejo razvoj njegovega potenciala. Kakšen je najprimernejši pristop k vzgoji nadarjenega otroka v predšolski dobi, da otrok lahko izkoristi vse svoje naravne potenciale?

Pri raziskavi smo želeli opredeliti primerne vzgojne metode, ki jih lahko uporabljamo pri nadarjenih otrocih v predšolski dobi in dokazati, da klasična oblika kaznovanja v takih primerih ni primerna in učinkovita. Z raziskavo želimo spodbuditi vse vzgojitelje in starše nadarjenih otrok, kakšen naj bo njihov pristop do otroka, ki je nadarjen in na kakšen način to nadarjenost spodbujati in je ne zatreti.

2 Teoretična izhodišča

Obstaja mnogo različnih definicij nadarjenosti, vsak od avtorjev se osredotoča na določeno področje, vendar pa je vsem skupno to, da opredelijo nadarjene kot tiste z nadpovprečno razvitimi sposobnostmi. Poglejmo nekaj definicij slovenskih strokovnjakov.

* Korespondenčni avtor.

Nadarjenost je vsota danih in pridobljenih dejavnikov, ki omogočajo nadpovprečne stvarne ali latentne, osebne ali družbeno koristne stvaritve na enem ali več torišč ljudske dejavnosti (Strmčnik, 1998, str. 5). Ferbežer, Težakova in Korezova (2002) menijo, da so nadarjeni tisti, ki ima razvitejši živčni sistem, okarakteriziran s potencialom za reševanje nalog, ki terjajo visoko stopnjo intelektualne abstrakcije ali ustvarjalne domišljije. Menijo, da so nadarjeni tisti posamezniki od vrta do srednješolske dejavnosti, ki izkazujejo neobičajne obete v nekem družbeno koristnem področju in katerih talente je mogoče spodbuditi. (str. 13)

Glogovec in Žagar (1990, str. 9) pa pravita, da je nadarjen tisti, ki je konsistentno superioren na katerem koli področju dejavnosti. V tujini se nadarjenim bistveno bolj posvečajo, tudi raziskav na tem področju je več. Tako Bergnova (2009, str. 419) govori o nadarjenih otrocih, kot o tistih z izrednim smislom za reševanje ugank in smislom za humor, njena raziskava pa kaže, da te lastnosti tudi niso pogojene z otrokovo starostjo. Kaj hitro lahko sami pri opazovanju opazimo, da so nadpovprečno nadarjeni drugačni kot drugi, zato zlahka postanejo posebneži. Od vzgojiteljev je večkrat slišati, da se med poukom oglašajo in ostali že kar pričakujejo, da vedo prave odgovore. In zato jim vzgojitelj niti ne pusti do besede.

Nagel (1987) opisuje nestrpnost nadarjenih, ko govorijo z vrstniki, ker jim ne morejo slediti, nadarjeni imajo za ostale prehitre misli. Sošolci si dosežkov, ki so toliko boljši od njihovih, ne znajo drugače razlagati, kot z bolno ambicioznostjo in pretirano marljivostjo, zato se iz njega norčujejo in ga zbadajo. Za vsakega otroka pa je skoraj nevzdržno, če ima zoper sebe večino razreda. Čuti se osamljenega in postane samotar in posebnež. V takem položaju mu ne pomaga še tako bleščeč intelekt, nasprotno: ker je intelekt vzrok diskriminacije in izolacije, se kar pogosto dogaja, da izjemno nadarjeni pišejo, namerno ali nehote, slabe naloge, pri pouku odpovedo ali pa reagirajo celo s popolno odpovedjo storilnosti. Da bi takšnim zapostavljenim otokom pomagali in jim dali možnost, da bi v kar največji meri razvili svoje sposobnosti, jih moramo najprej sistematično spoznati in jih nato tudi spodbujati. (str. 8)

Nadarjeni otroci shajajo z malo spanja, prej kot vrstniki spregovorijo in jih zelo zanima okolica. Že pred vstopom v šolo znajo brez velike tuje pomoči brati in računati. Značilno je še hitro dojemanje, nenavaden besednjak, spretnost v izražanju in osupljivo logično, samostojno mišljenje. Posebej nadarjeni otroci so tudi nenasitno vedoželjni, ker želijo vse zelo natančno vedeti, zasipavajo starše in okolico s svojimi vprašanji (Nagel, 1987, str. 8).

V nadaljevanju Nagel (1987) še navaja, da niso samo pozitivne lastnosti in način vedenja simptomi posebne nadarjenosti ampak tudi odpor do učenja, izmikanje delu, dvom o sebi. Kontaktne težave, zavore in druge vedenjske nenavadnosti, so lahko paradoksalno znamenje talenta, ki pa ni imel možnosti, da bi se razvil in razlogi za to, da taki otroci svojih paradoksalnih sposobnosti ne izrabijo v polnem obsegu so: otrok se med poukom dolgočasi in izgubi zanimanje, čuti svojo premoč, je aroganten in noče sodelovati med poukom, svoje nadarjenosti se ne zave, dvomi o svojih sposobnostih in nima zaupanja vase, na koncu pa so še sošolci nevoščljivi zaradi visoke storilnosti in jo skušajo razvrednotiti. (str. 19)

Biti nadarjen pomeni biti drugačen od drugih z ozirom na kvaliteten razvoj določenega področja. Ravno ta drugačnost je tista, ki povzroči, da se nadarjeni otroci srečajo z določenimi težavami. Višji kot je nivo nadarjenosti, večja je razlika od povprečja in z več problemi oziroma pritiski se lahko sreča nadarjen otrok (Ferbežer, Težak & Korez, 2008, str. 26). Težava se tako pojavi med nadarjenimi otroki in okoljem, ki so mnogokrat posledica nesporazumov. Mnogi mislijo, da se zelo nadarjeni zavidljivo lahko učijo in se s čim ukvarjajo, da jim vse kar samo po sebi pade pred nos in da zato ni potrebno, da bi jim posvečali posebne pozornosti, kar pa seveda ni res. Je pa res, kot trdi Nagel (1987), da so zelo nadarjeni individualisti, ki imajo za svojo starost že močno izraženo osebnost. Zato je o njih težko izrekat i posplošujoče sodbe. Marsikaj opozarja na to, da so posebej talentirani bolj občutljivi in za okolje "težji" kot večina otrok, da so zahtevnejši v svojih željah, trdovratnejši v uveljavljanju interesov, bolj nagnjeni k bojaznim v svojih fantazijah in ranljivejši z nezadovoljenimi potrebami. (str. 23)

Po besedah Christopherja (2002) so nadarjeni otroci pogosto zelo zahtevni do sebe in so veliki perfekcionisti, kar jih lahko pripelje do resnih čustvenih stanj. Vsake stvari, ki se je lotijo želijo izpeljati perfektno in ta vedenjska lastnost lahko pripelje otroka do depresije oziroma v nezdrav čustveni razvoj. (str. 26–27)

Tudi Ferbežer, Težakova in Korezova (2002, str. 19) opozarjajo na težave, kot so občutki manjvrednosti, dvom v lastne zmožnosti, zmanjšan občutek lastne vrednosti, s katerimi se nadarjeni srečajo, ker imajo visoke cilje, katerih včasih iz različnih vzrokov ne morejo uresničiti.

Kot vidimo je zelo pomembno, da nadarjenim otrokom priskočimo na pomoč, jih motiviramo in spodbujamo.

Nagel (1987, str. 11) opozarja, da se lahko otrokova nadarjenost izraža na različnih področjih, zato lahko govorimo o več vrstah nadarjenosti in vse te nadarjenosti se izredno redko pojavljajo izolirano, zvečine so med seboj prepletene. Nadarjenost po obliki ločimo na univerzalno, kar omogoča nadpovprečne rezultate v več ali večini dejavnosti in parcialno – talentiranost na ožjem področju (Strmčnik, 1998, str. 6). Tuja strokovnjakinja Roeperjeva (2008, str. 9) opisuje nadarjene otroke kot zelo občutljive in pravi, da se zelo zavedajo okolice in nenehno sprašujejo kako in zakaj živijo na tem svetu.

Veliko strokovnjakov v zadnjem času posveča pozornost problematiki nadarjenih otrok, njihovem prepoznavanju in išče najbolj primerno metodo za razvoj njihovega potenciala in ustvariti primerno zakonodajo na tem področju. Kajti stvar bazira na osnovnem zagotavljanju človekovih pravic, ki narekujejo, da moramo tem nadarjenim otrokom nuditi možnost, da izkoristijo svoje naravne danosti. Identifikacija nadarjenega otroka mora sloneti na več postopkih (orodjih in metodah), kot so opazovanja, vprašalniki, sezname, testi, srečanja s starši, otroki, vzgojitelji in identifikacija takega posameznika zahteva širok pristop (Kelemen, 2012, str. 48). Najboljša oblika prepoznavanja nadarjenih je opazovanje, meni Margrainova (2012, str. 4–5), če opazovalec ve, kaj opazovati.

Ferbežer, Težkova in Korezova (2008) pravijo, da je do otrok potrebno biti pozoren, spoštljiv, posredovati jim je treba življenjski smisel, da se lahko sami usmerjajo in uresničujejo. Če jim tega ne izkažemo, nadarjeni otroci lahko zapadejo v dolgočasje in praznino. Odrasli, ki delajo z nadarjenimi, morajo biti razumevajoči in morajo razumeti, kako se ti problemi razvijajo v specifične potrebe, ki jih morajo znati zadovoljevati. (str. 28)

Isti avtorji (2002, str. 88) apelirajo na odrasle, da morajo otrokom pomagati pri razumevanju, kje se razlikujejo od ostalih, kje so njihove posebnosti, ki povzročajo probleme v medsebojnih odnosih. Vzgojitelji v vrtcu imajo torej veliko vlogo pri spodbujanju nadarjenosti. Ena najpomembnejših nalog, ki jo vzgojitelji imajo, je ustvarjanje ustreznega čustvenega ozračja v skupini, torej odnos vzajemnega upoštevanja in zaupanja. Vzgojno-izobraževalno delo bi moralo čim bolj temeljiti na sodelovanju vzgojitelja in otroka, saj je le tako mogoče doseči optimalen razvoj. Bodimo torej pozorni, kaj nam otrok pokaže, da ga zanima in kakšno podajanje znanja mu je blizu. Zakaj ne bi tega izkoristili in izhajali iz njegovih izhodišč. Med otrokom in staršem ali vzgojiteljem mora za uspeh steči odkrita komunikacija, kjer moramo otroka spodbujati in ga seznaniti z zdravimi občutki in ga voditi oziroma usmerjati, ko od sebe veliko pričakuje (Christopher, 2010, str. 28). Hargrove (2011, str. 41) trdi, da vsi, posebej pa še nadarjeni otroci, potrebujejo poseben-svoj prostor, kamor se lahko umaknejo in zatečejo, ko se počutijo osamljene, brez poguma, žalostni in nestrpni do okolice. Zaradi dolgočasje jih frustracije pripeljejo do malodušja in avtor trdi, da je naloga vzgojitelja, da jim pomaga najti njihov poseben prostor, kjer se samo temu otroku vzgojitelj za nekaj minut posveti. (str. 65)

Avtor ne vidi korenin za pomanjkljivo skrb za talente v pomanjkljivih šolsko organizacijskih možnostih in anomalijah šolskega sistema, ampak je prej mnenja, da je njihov izvor v stališčih in pomanjkljivi vednosti učiteljev o problematiki nadarjenih otrok (Nagel, 1987, str. 41). Po navedbah Karpove (2012, str. 53–54) so v Rusiji, z državno podporo, ustanovili poseben program za nadarjene, kjer za identifikacijo in razvoj nadarjenih skrbijo visoko in ustrezno izobraženi strokovnjaki iz cele Rusije.

V vzgojno-izobraževalnih zavodih bi se moralo spodbujati etično in socialno delo z nadarjenimi otroki, če se želi doseči njihov maksimalni razvoj in zato je potrebno pedagoške delavce in njihovo vodstvo ustrezno usposobiti (Berkowitz & Hoppe, 2009, str. 131). Roeperjeva (2008) pravi, koliko energije imajo nadarjeni ter kako intenzivno in kompleksno doživljajo stvari, ob tem pa jih drugi vidijo kot razdražljivost. Ker so močni, ustvarjajo lastni mehanizem za urejanje notranjih doživljanj, da pa se ne bi preobremenjevali z lastno globalno ozaveščenostjo potrebujejo odraslo osebo, ki ji zaupajo in se nanjo lahko zanesejo. (str. 9)

Tako sta že pred več kot dvajsetimi leti Glogovec in Žagar (1990, str. 19) opozorila, da je ena izmed prednostnih nalog vrtca stalna skrb za zagotavljanje udobnega in za učenje spodbudnega okolja. In še danes se velikokrat srečujemo z idealno vzgojo otrok in vprašanji, povezani s tem. Vedno znova smo v dilemi, kako reagirati v danih situacijah, kdaj reagirati in na kakšen način se odzivati na probleme, ki se pogosto pojavljajo pri vzgoji otrok. Ker je pristopov

pri vzgoji veliko, je tudi in še vedno kaznovanje pogosto uporabljena metoda. Aničićeva et al. (2002, str. 26) pravijo, da je kazen tesno povezana z disciplino in da ravno v tej povezavi naletimo na težavo, s katero se sreča nadarjeni otrok v želji, da bi izrazil sebe. Cross (2011) nekako predvideva, da imajo običajni otroci načeloma več izkušenj s kaznovanjem in le to lažje prenašajo, ker naj bi že rasli s pričakovanjem. Nadarjeni pa v svoje moči podvomijo, ko so kaznovani. Ob tem postanejo prestrašeni in po navadi niso več isti, kot so bili, zgubijo zaupanje v odrasle, se odmaknejo in ostanejo brez poguma. (str. 43–44)

Glede na navedbe strokovnjakov smo želeli preveriti dvoje:

Teza 1: Primeren pristop k vzgoji z odkrivanjem otrokove nadarjenosti spodbudi njegov razvoj.

Teza 2: Neprimerna oblika kaznovanja pri nadarjenem otroku spodbudi izgubo otrokovega samospoštovanja.

3 Metoda

3.1 Zbiranje podatkov

Podatke, s katerimi smo raziskali obravnavani pojav, smo zbrali s pomočjo intervjuja izvedenega s starši nadarjenih otrok, vključenimi v vrtec. Zagotovili smo jim anonimnost in povedali, da se bodo podatki uporabljali zgolj v raziskovalne namene. Intervjuju smo opravili v mirnem okolju, zaprtem prostoru, brez motečih dejavnikov in pogovor vodili z vnaprej pripravljenimi vprašanji, kjer so nam intervjuvanci predstavljene težave s podrobnimi pojasnili. Trajanje posameznega intervjuja je bilo 60 do 90 minut in odgovore smo sproti zapisali.

3.2 Analiza podatkov

Kvalitativno zbrane podatke iz intervjuja v nadaljevanju prikažemo s kvalitativno metodo z uporabo pravil v sedmih korakih. Na osnovi pridobljenih odgovorov v prvem koraku urejamo gradivo, torej združimo podatke iz odgovorov v skupni transkript. V drugem koraku na podlagi usmeritvenih vprašanj določimo enote kodiranja, kjer smo vprašanja združili in dobili tri enote kodiranja. V tretjem koraku na podlagi enot kodiranja določimo pojme in jih združimo v kategorije in v četrtem koraku izpustimo vse nebistvene pojme in kategorije in ohranimo samo odločilne. S petim korakom, v odnosnem kodiranju, poiščemo, v kakšnem odnosu so si kategorije med seboj. Kategorije so tako osnova za postavitve paradigmatkega modela in za oblikovanje končne teorije.

4 Rezultati

4.1 Določitev enot kodiranja in odprto kodiranje

V intervjuju smo postavili sledeča usmeritvena vprašanja: (1) Kdaj ste pri svojem prvič opazili, da je nadarjen in da odstopa od množice?; (2) Ali so do podobnega zaključka prišli tudi v vrtcu?; (3) Kako pomembno se vam zdi odkrivanje in delo z nadarjenimi otroki?; (4) Kaj lahko po vašem mnenju, kot starši, doprinesete in pomagate pri vzgoji in napredovanju v

razvoju vašega nadarjenega otroka?; (5) Menite, da če so otroci deležni dodatne pozornosti, ki se jim nudi, lahko v polni meri razvijejo vse svoje naravno dane potencialne?; (6) Kakšen je odnos med vašim otrokom in vzgojiteljem?; (7) Ali je prišlo kdaj do večjega konflikta med otrokom in vzgojiteljem?; (8) Opišite prosim konfliktno situacijo med otrokom in vzgojiteljem.; (9) Ali ste ukrepali in kako?; (10) Bi lahko iz dogodka povzeli pozitivno stvar?

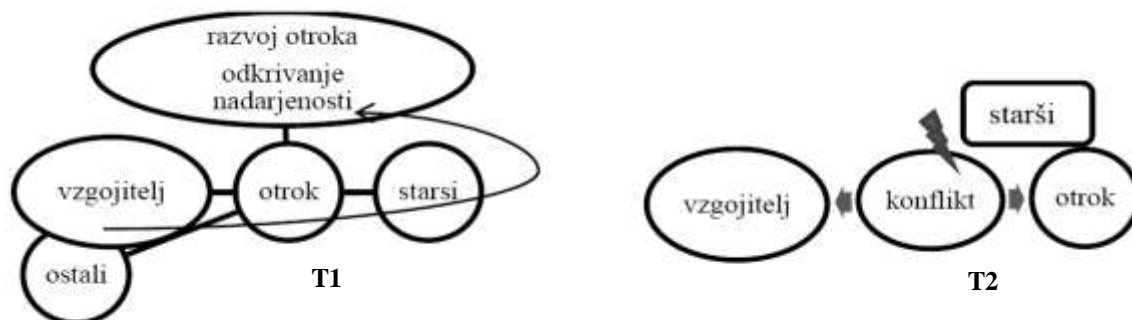
V nadaljevanju podajam povzetek skupnega transkripta skozi korake kodiranja (tabela 1).

Tabela 1. Enote kodiranja, pojmi in kategorije

Enota kodiranja	Pojmi	Kategorije
1.enota kodiranja ODKRIVANJE NADARJENOSTI	Zgodnja doba, Profesionalna usposobljenost pedagoga, Opazovanje	
2.enota kodiranja RAZVOJ OTROKA	Odkrita komunikacija, Individualno delo, Dodatne aktivnosti	starši, ostali, vrtec
3.enota kodiranja KONFLIKT	Otrok izraža sebe, Zadovoljevanje specifičnih potreb, Kazen kot metoda, za doseganje discipline, Nezaupanje v odrasle, Čustvene in osebne težave	otrok, vzgojitelj

4.2 Izgradnja paradigmskega modela

Pri postavitvi paradigmskega modela (slika 1) izhajamo iz enot kodiranja in postavljenih kategorij.

Slika 1. Paradigmski model kvalitativne analize

Ključnega pomena za nadarjenega otroka je odkrivanje njegove nadarjenosti, ki vodi do optimalnega razvoja. Odgovornost za to je na strani staršev, vzgojiteljev in ostalih, ki so vključeni v otrokov razvoj. Konfliktno situacijo, ki nastopi med vzgojiteljem in otrokom, lahko pripeljejo do posledic, če starši ne ukrepajo.

5 Razprava

Starši slej ko prej opazijo, da njihov otrok tako ali drugače odstopa iz množice in četudi ga spodbujajo in dodatno izobražujejo doma, v skladu z interesi, ki jih otrok kaže, postanejo starši posebej pozorni na otrokovo drugačnost šele po tem, ko so jih v vrtcu opozorili. Otrokovo odzivanje v določenih socialnih situacijah in izbruhi agresivnosti lahko porajajo probleme, ki so na meji obvladljivosti. In v obeh primerih, ki jih zajema raziskava, starši poročajo, da so bili s strani vzgojiteljev opozorjeni predvsem na moteče vedenje otroka, ki naj bi bilo v velikih primerih težko obvladljivo. Otroka sta svojo vedoželjnost in znanje želela izražati na mnogo načinov. Običajne igre in naloge, ki so bile del učnega načrta jima niso zadoščale in niso zadovoljile njunih potreb. Želela sta delati, raziskovati in početi več, drugače, zahtevnejše stvari. S tem, ko sta prehitela večino in vzgojiteljici vdirala v besedo, sta bila moteča in vedno utišana. Tako, kot pravita Glogovec in Žagar (1990, str. 23), bi se moralo v vrtcih spodbujati ustvarjanje otrok, ne pa kot primera pokažeta, to zatirati in utišati.

Anketiranima otrokoma v vrtcu niso mogli omogočiti pogojev za njuno razvijanje in sposobnosti niso mogle priti do izraza. Pri obeh otrocih se je energija le kopičila, vzgojiteljice pa so jima namenjale čedalje manj pozornosti in ju v večini primerov celo ignorirale in preslišale njune besede in ideje. Je že res, kot avtorja Glogovec in Žagar (1990, str. 21) pravita, da ima vrtec izjemne možnosti za ustvarjalno vzgojo in spodbujanje ustvarjalnosti otrok, dodajam pa, da se le malokdo od vzgojiteljev zaveda, da te možnosti vrtcu nudijo otroci sami s svojimi neobičajnimi sposobnostmi.

Ponavljajoče konfliktna situacije so anketirane starše pripeljale do strokovnjakov. Po posvetih z njimi, so starši dobili informacijo o otrokovi nadarjenosti. Anketirana otroka sta bila ocenjena kot nadpovprečno bistra. Do kakšnega podobnega zaključka pa v vrtcu niso prišli, tam sta veljala le za glasna, moteča in preživahna otroka. Izjemno nadarjeni so že od malega skoraj nenasitno vedoželjni, to pa drugi težko razumejo. Oba otroka sta se hitreje učila in bolje pommila stvari kot večina otrok njune starosti. Zнала sta tudi še brati in računati, pa ne pod pritiskom svojih staršev, temveč iz lastnega nagiba. Nagel (1987, str. 29) je rekel, da taki potrebujejo več intelektualne "hrane" ali pa preganjajo dolgčas. Menimo, da če otrokove nadarjenosti ne odkrijemo, ostane njihova vedoželjnost dlje časa nezadovoljena, kopičita se razočaranje in nezadovoljstvo in se končno prelevita v agresivnost, apatičnost in druge vedenjske motnje, kar se je v obeh primerih otrok tudi kazalo.

Oboji anketirani starši so opisali, kakšen naj bi nadarjen otrok bil, prepoznali so, da je njihov otrok zelo vedoželjen, da rad komunicira, da je živahen, poln vprašanj, da rad spoznava in odkriva nove stvari, uživa ob knjigah, da ni zadovoljen s površnim odgovorom, da takoj zastavi naslednje vprašanje, da izjemno dobro povezuje situacije, znana dejstva, ki se jih nauči iz knjig in iz osebnih izkušenj. Starši so povedali, da največ informacij o tem, kdo je nadarjen otrok, vedo iz lastnih izkušenj, ob prebiranju knjig in literature na tovrstno temo. Vzgojitelji anketiranih otrok in ostalo strokovno osebje v vrtcu jim niso nikoli podali

informacij, nasvetov, usmeritev glede nadarjenih otrok, niti jim niso povedali, kako z njimi postopati, kako jih spodbujati, usmerjati.

Čustveno in socialno se nadarjeni ne razvijajo vedno enako hitro, kot intelektualno. Zato je nujno k takim otrokom pristopati individualno. Ko smo starše vprašali, kako pomembno se jim zdi zgodnje odkrivanje nadarjenih otrok, smo dobili potrditev, ki jo je zapisal avtor Nagel (1987, str. 28) v svoji knjigi, namreč, da je za razvoj talentov usodno pomemben nekdo drug, nekdo, ki si usodno prizadeva za njegov razcvet ter da so včasih to starši, pogosto stari starši, sorodniki, redkeje pa žal učitelji in vzgojitelji. Tako so anketirani starši mnenja, da je zgodnje odkrivanje in delo z nadarjenimi otroki zelo pomembno, saj so takrat otroci najbolj dovzetni za celosten razvoj – sebe kot osebnosti z zdravo samopodobo in samozavestjo. In vzgojitelji bi se morali zavedati odgovornosti za razvoj talentov. Odziv vrtca na potrebe nadarjenega otroka, da bi izrazil svoje ideje na osnovi nadarjenosti, je bil po mnenju staršev skrajno negativen. Otrok je bil predstavljen kot moteč, nesposoben, socialno neprilagodljiv, nevodljiv, neposlušen, ... Starši so mnenja, da bi nadarjene otroke morali najprej obravnavati psiholog in oceniti, katera polja so pri njemu najmočnejša ter katera najšibkejša in jih z ustreznimi vajami in nalogami razvijati.

Največja napaka, ki jo lahko vzgojitelj zagreši zoper zelo nadarjenega otroka je ta, da njegove posebne nadarjenosti ne razume kot posebne naloge. Premnogi se žal še vedno ne zavedajo, da neizpodbitnega dejstva, da sta izredna inteligenca in nenavaden talent vir specifičnih težav, ki jih ni dobro podcenjevati. V vrtcu otrokom ne ponudijo, žal, nobenih dodatnih aktivnosti. Lahko bi jih sicer združili v posebne oddelke, razmišljajo starši, ampak samo za določeno kvoto ur, tako da bi bili prisotni hkrati v normalnem okolju, za izboljševanje veščin in za potešitev želje po hitrejšem razvijanju pa naj bi bili v posebnem oddelku.

Otroci se po mnenju anketiranih staršev v takih oddelkih ne bi počutili nič zapostavljeno, ravno nasprotno, starši drugih otrok bi se počutili zapostavljeni, oškodovani, ker njihovi otroci niso dobili priložnosti v posebnem programu. Otroci v posebni skupini bi izredno hitro napredovali in tudi šolski sistem bi se moral spremeniti za te generacije, ki bi prihajale iz vrtca posebnih skupin za nadarjene. S tem se ne bi imeli za privilegirane, povejo pa, da drugi tako menijo, ker mora biti enakost za vse, enaka uravnalovka za vse. Nikakršna odstopanja niso zaželena, ne v plus ne v minus. Starši so mnenja, da v veliki meri lahko nasitijo otrokovo vedoželjnost ter s tem doprinesejo in pomagajo pri vzgoji in napredovanju v razvoju nadarjenega otroka. Ob tem pa skušajo ne pozabiti razvijati čustvenih in socialnih veščin. Poudarjajo, da se nadarjeni otroci neprekinjeno dolgočasijo. Običajne igrače, zadolžitve in igre so jim dolgočasne, ker ne vidijo v njih nobenega izziva. In če so otroci deležni dodatne pozornosti, bi lahko v polni meri razvili vse svoje naravno dane potenciale. Berkowitzova in Hoppova (2009, str. 139) sta mnenja, da je potreben poseben pristop do nadarjenega otroka, z veliko prilagodljivosti in različnimi oblikami in stopnjami učnih stilov in pristopov. Sodelovanje vzgojitelja za uspešen razvoj nadarjenega otroka se staršem zdi najpomembnejše. Glavni vzgojitelj z njimi preživi največ štiri ure, od tega je aktivnih ur malo – ocenjujem dve uri. Odnosi med otroki in vzgojitelji pa niso najboljši.

Vzgojitelj starše vedno samo opozarja na otrokove pomanjkljivosti (predvsem socialne veščine - druženje, komunikacija, vodljivost, poslušnost, ...). Ob vprašanju o otrokovih pozitivnih lastnostih oz. napredku pa vzgojitelj sploh nima odgovora. Ker se nadarjenost otroka pokaže že tako zgodaj, mora biti skrb zanje pravočasna in brez vsakršne diskriminacije. Vzgojitelji imajo pomembno vlogo pri odkrivanju otrokovih potencialov. V tesnem sodelovanju s starši potencialno nadarjenega otroka in s svetovalnimi delavci mora pozorno poznati ravnanje in vedenje nadarjenih otrok, svoja poznanja evidentirati in na podlagi analiz oblikovati ustrezno diferencialno vzgojno delo. Spodbujanje potencialno nadarjenih otrok v vrtcu je v veliki meri odvisno od posamezne vzgojiteljice, od njene stopnje izobrazbe, od števila otrok v skupini, delno pa tudi od njene delovne dobe. Kljub preslabemu poznavanju otrokovih sposobnosti oziroma razumevanja njegovih potreb lahko vzgojitelj ob pomoči različnih strokovnjakov uspe pravočasno oskrbeti otrokove potenciale.

Anketirani starši opisujejo, da odnosi med vzgojiteljico in otrokom niso bili najboljši. Poudarili so, da je njihov otrok postajal vedno bolj uporniški. Ni se čutil, kot del skupine, ni mu bilo omogočeno, da se izrazi v vsej svoji vedoželjnosti, idejah in znanju. Nemalokrat sta bila nadarjena otroka zaradi tega označena za zelo moteča pri dejavnostih, ki jih je vzgojiteljica izvajala. Ker je vzgojiteljica otroku posvečala čedalje manj pozornosti, je le ta sebe želel še bolj izraziti. Njeno pozornost je vzbudil le, če je naredil kaj, kar ne bi smel. Potem pa je sledilo tako ali drugačno kaznovanje. Vendar otrok je svoje dosegel, dobil je pozornost. Konflikt med otrokom in vzgojiteljem in vse ostale relacije so prikazane na sliki 1. Vedno znova smo v dilemi, kako reagirati v danih situacijah, kdaj reagirati in na kakšen način se odzivati na probleme, ki se pogosto pojavljajo pri vzgoji otrok. Kaznovanje je pogosto uporabljena disciplinska metoda, pravijo Aničičeva et al. (2002, str. 82). In ravno v tej povezavi naletimo na težavo, s katero se sreča nadarjeni otrok v želji, da bi izrazil sebe. Obojim staršem se zdi zelo pomembno, da nadarjenemu otroku posvečajo v vrtcu dodatno pozornost. S tem bi omogočili bistveno napredovanje v socialnih veščinah in intelektualnih veščinah otroka. V nasprotnem primeru pa pride do nazadovanja v socialnih veščinah (nezadovoljstvo otroka, razočaranje, potrtnost, negativizem, slaba volja, ...). Po besedah avtorja Semlerja (2003, str. 449) si velja zapomniti, da je zgodnje otroštvo temelj, na katerem se gradi vse življenje otroka. In strinjam se, da je eden izmed glavnih ciljev obogatitev kvalitete življenja vseh otrok in povečati kvaliteto dela v vrtcu nasploh.

Obe tezi lahko potrdimo, saj je za nadarjene otroke v predšolskem obdobju nujno potrebno oblikovati celovit program podpore njihovem razvoju. S primernim pristopom, se je nadarjene otroke začelo spodbujati in v sklopu skupine tudi individualno obravnavati. S tem so se zadovoljile njegove potrebe po razvoju, vedoželjnosti, znanju, poskrbljeno je za njegov razvoj in zdravo samospoštovanje. Vse neprimerne oblike kaznovanja pri nadarjenem otroku spodbudijo izgubo otrokovega samospoštovanja, kar pomeni, da kaznovanje nadarjenega otroka, ker želi izraziti sebe, ni primerna metoda.

6 Zaključek

V raziskavi smo se želeli poglobiti in vprašati, kako in na kakšen način pristopiti k vzgoji nadarjenega otroka, s predpostavko, da ga pravilno identificiramo. Opisali smo, kaj otrok doživlja in kakšne so posledice fizičnih in psihičnih ravnanj v predšolski dobi? Posledice takih dogodkov v otroku vzbudijo naslednje: depresivnost, izguba samospoštovanja, nizka samopodoba, sramežljivost, zadržanost, pasivnost, izolacija, pogosto obolevanje, strah izguba avtonomije, pomanjkanje energije, občutek nemoči, težave s spominom, izguba zaupanja, nemotiviranost, jok, neučinkovitost, potlačitev potreb. Če je otrok nenehno izpostavljen nasilju, se začnejo pri njem oblikovati vedenjski vzorci, zaradi česar ima otrok same težave. Otrok je namreč bolj občutljiv za vsa negativna sporočila o sebi, veliko bolj kot odrasli. Cilj odraslega oziroma vzgojitelja, ki uporabi tako ali drugačno nasilje, je prepričanje, da bo dosegel disciplino, ubogljivost ali ustrezno vedenje. Iz teh ravnanj se otrok nauči neustreznih vzorcev vedenja za usklajevanje odnosov med ljudmi, nauči se samo strategij za umikanje in upiranje, misli, da je nasilje "iz ljubezni" opravičljivo, nauči se, da je nasilje dovoljeno sredstvo, ki se ga lahko uporabi, da je v življenju pomembno, da izkoriščaš in imaš moč nad ljudmi, da če človek, ki misli drugače kot ti, slab in mora biti tepen, da od ljudi, ki trdijo, da te imajo radi, ne moreš pričakovati varnosti, da so otrokova čustva nepomembna, napačna, škodljiva. Ob nenehnem izpostavljenem nasilju se otrok nauči podrejanja, maščevalnosti, vzorec nasilnega reševanja konfliktov, usmerjati začne agresijo na druge, ko je pod stresom, v stiski ali v težavah. Misli tudi, da je nasilje dovoljeno, ko ti popustijo živci in da pogovor o težavi nima pomena ali pa da sploh ne obstaja.

Z raziskavo smo želeli spodbuditi vse "speče" vzgojitelje, da se usposobijo in v svojih sredinah poiščejo otroke, ki so posebni, izstopajo v določeni kvaliteti, so nadarjeni. Zavedati se morajo, da so pomemben člen v verigi in nujni, ko gre za doprinos k zdravi samopodobi otroka in njegovega razvoja. Starši svoje otroke najboljše poznajo. S tem, ko so opozorjeni na določene posebne vedenjske oblike, ki jih otrok kaže, je prav, da reagirajo in se vprašajo zakaj. Eden od možnih vzrokov je ta, da njihov nadarjeni otrok nima možnosti, da bi se razvijal, opozoril nase in našel svoje mesto v okolju. Takrat je za starše nujno, da v njem prepoznajo posebnost, nadarjenost in mu pomagajo biti to, kar lahko je. Pri raziskavi smo problem opisali le s stališča pogleda staršev. V nadaljevanju bi bilo smiselno v raziskavo vključiti še anketo z vzgojitelji in vodstvom vrta, kar pomeni, da smo se omejili le na eno staran in nismo zajeli stališč, ki bi jih ob tem imeli vzgojno varstveni zavodi in vzgojitelji.

Reference

1. Aničić, K., Lešnik Mugnaioni, D., Plaz, M., Vauček, N., Verbnik Dobnikar, T., Veselič, Š., & Zabukovec Kerin, K. (2002). *Nasilje – Nenasilje*. Ljubljana: i2.
2. Bergen D. (2009). Gifted children's humor preferences, sense of humor, and comprehension of riddles. *Humor*, 22(4), 419–436. doi: 10.1515/HUMR.2009.024
3. Berkowitz, M. W., & Hoppe, M. A. (2009). Character education and gifted children. *High Ability Studies*, 20(2), 131–142. doi: 10.1080/13598130903358493

4. Christopher, M. M., & Shewmaker, J. (2010). The Relationship of Perfectionism to Affective Variables in Gifted and Highly Able Children. *Gifted Child Today*, 33(3), 21–30.
5. Cross, T. L. (2011). Walking the Straight and Narrow: The Role of School Punishment in the Emotional Decline of the Gifted Student. *Gifted Child Today*, 34(2), 43–44.
6. Ferbežer, I., Težak, S., & Korez, I. (2002). *Samopodoba mlajših nadarjenih otrok*. Radovljica: Didakta.
7. Ferbežer, I., Težak, S., & Korez, I. (2008). *Nadarjeni otroci*. Radovljica: Didakta.
8. Glogovec, Z., & Žagar, D. (1990). *Nadarjeni otroci v vrtcu*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
9. Hargrove, K. A. (2011). Secret Haven. *Gifted Child Today*, 41, 65.
10. Karpova, S. I. (2012). A Model of an Educational Institution for Working with Gifted Children. *Russian Education and Society*, 54 (11), 53–64. doi: 10.2753/RES1060-9393541104
11. Kelemen, G. (2012). Identification of highly gifted children. *Exedra Revista Científica*, 6, 43–55.
12. Margrain, V., & Farquhar, S. (2012). The Education of Gifted Children in the Early Years: A First Survey of Views, Teaching Practices, Resourcing and Administration Issues. *The New Zealand Journal of Gifted Education*, 17(1), 1–13. Pridobljeno na <http://www.giftedchildren.org.nz/apex>
13. Nagel, W. (1987). *Spodbujanje in odkrivanje nadarjenih otrok*. Ljubljana: DZS.
14. Roeper, A. (2008). On Global Awareness and Giftedness. *Global Awareness and Gifted Children: Its Joy and History*. *Roeper Review*, 30, 8–10. doi: 10.1080/02783190701836254
15. Semler, A. (2003). Potencialno nadarjeni otroci v vrtcu. V M. Blažič (ur.), *Nadarjeni: Izkoriščen in prezrt potencial* (str. 449–452). Novo mesto: Slovensko združenje za nadarjene, Visokošolsko središče.
16. Strmčnik, F. (1998). Pedagoški vidik spodbujanja nadarjenih učencev. V T. Bezić (ur.), *Nadarjeni, šola, šolsko svetovalno delo* (str. 4–7). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Mojca Jedlovčnik je diplomirana inženirka kemijske tehnologije in ima 12 let delovnih izkušenj v farmacevtski industriji na področju razvoja in raziskav in je kot pooblaščenca oseba odgovorna za kakovost v razvoju analitike.

Abstract:

Analysis of Educational Approaches of Gifted Children in Preschool Age

Research Question (RQ): How to approach the education of gifted children in preschool age to take advantage of all their natural potentials?

Purpose: The aim of the research study was to categorize appropriate educational methods that can be used for gifted children in preschool age and to show that the classical form of punishment in such cases is not appropriate and effective. In addition, the purpose of this study is to inform all educators and parents of gifted children on the most appropriate approach that should be used with a gifted child and how to promote their talent and not suppressed it.

Method: A qualitative method was used that used the interview approach with the application of the seven steps rule.

Results: The study showed that gifted children in preschool age need a specialized approach to education and to punish such a child can lead to the inhibition of his/her abilities.

Organization: The study will help educators that work with gifted children.

Society: The research presents to parents and society the difficulties that they might encounter with gifted children in preschool age in cases where they do not establish an appropriate relationship.

Originality: This research study examines the issue of gifted children's reaction to punishment. Such studies are not common and are original in its method and sample.

Limitations/Future Research: The study here is restricted to two cases of gifted children. A further direction of research would be to include more examples and explore the various viewpoints of educators.

Keywords: gifted children, preschool children, kindergarten educator, development psychology, relationships.